

ارزیابی شاخص های حکمروایی خوب شهری (مورد مطالعه: محله نیاوران تهران)

حسین حاتمی نژاد^۱، حسین فرهادی خواه^{۲*}، سیده شهلا حسینی اصل^۳، محمدرضا نکویی بخش^۴

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه تهران *hataminejad@ut.ac.ir*

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران *farhadikhah@yahoo.com*

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری مدرس دانشگاه علمی کاربردی کازرون

۳- کارشناس ارشد مهندسی معماری *Mohamadrezanekouei1357@yahoo.com*

چکیده

یکی از مهمترین دلایل مشکلات کنونی در شهرهای ایران بخصوص در کلانشهرها، ضعف و ناتوانی در مدیریت صحیح این شهرها می باشد کما اینکه اکثر این مدیریت ها به شیوه سنتی و بدون مشارکت شهروندان انجام می-شود. در این میان رویکرد حکمروایی خوب شهری یکی از روش های مناسب مدیریت شهری که مورد حمایت مجامع علمی و بین المللی است، می باشد که طی دهه های اخیر به عنوان یک روش کارآمد در عرصه مدیریت شهری مطرح شده است. این دیدگاه برخلاف دیدگاه سنتی و حاکم بر اکثر نظام های مدیریت شهری ایران و جهان سوم، سعی در سهیم کردن مردم در تصمیم گیری برای شهرهای خود دارد. در همین راستا این تحقیق به بررسی شاخص های حکمروایی خوب شهری در محله نیاوران تهران پرداخته است. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیل می باشد. روش جمع آوری داده ها نیز اسنادی^۵ میدانی می باشد. جامعه آماری پژوهش ساکنان محله نیاوران بوده اند و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۰ نفر به دست آمده است. جهت تحلیل داده نیز از نرم افزار SPSS 21 استفاده شده است. نتایج تحقیق حاکی از وضعیت مناسب شاخص های مورد بررسی جهت حکمروایی مطلوب در سطح محله دارند.

کلمات کلیدی: مدیریت شهری، حکمروایی شهری، محله نیاوران

۱- مقدمه

یکی از پدیده های نوین قرن بیستم و در دهه های اخیر روند گسترش شهرنشینی و توسعه فیزیکی مناطق شهری می باشد. این روند در کشورهای در حال توسعه همواره با مشکلات فراوانی روبرو بوده که پیامدهای منفی بسیاری به همراه داشته است. تهدید جدی کیفیت محیط زیست، تشکیل مناطق حاشیه نشین، کمبود زیرساخت ها و خدمات شهری و مسائل متعدد دیگر در کشورهای در حال توسعه به دلیل نرخ بالای رشد جمعیت شهری بروز پیدا کرده است (رضایی و شمشیری، ۱۳۹۱: ۲). امروزه مدیریت شهری در جهان تحول اساسی یافته است و شهرها برای آن برنامه ریزی می شوند تا بتوانند رفاه و آسایش ساکنان خود را تأمین کنند. در این میان جایگاه مدیریت شهری در روند توسعه شهر و بهبود سکونتگاههای شهری نقش بسیار مهم و تعیین کننده دارد. چرا که نحوه مدیریت بر جریان مطلوب زندگی شهری، می تواند در بهبود سکونت گاههای انسانی و پایداری توسعه شهری مهم ترین نقش را ایفا کند (خالدی، ۱۳۹۳).

در دهه های اخیر، بسیاری از سازمانها و نهادهای مدیریت و برنامه ریزی بر ترویج نوعی نگرش مشارکتی برای تشویق مدیریت و برنامه ریزی از ((پایین به بالا)) و تأکید بر اجتماعات محله ای به منظور توانمندسازی آنها و نظارت بر اقدامات توسعه ای تأکید داشته اند؛ از همین رو برنامه ریزی برای مشارکت دادن، حضور آگاهانه، معنادار شهروندان در عرصه های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و رفاهی و محلی، یکی از مهمترین دغدغه ها و ضرورت های مدیران شهری است. در این راستا، پژوهشها و مطالعات زیادی در یکی دو دهه اخیر صورت گرفته که همه به نوعی سیاستگذاری، برنامه ریزی و مدیریت شهری را از خردترین واحد، یعنی ((محله)) و ایجاد ساز و کاری به منظور شکل گیری مدیریت در سطح محلات را

پیش بینی کرده اند (مؤذن، ۱۳۹۱). در همین راستا این پژوهش ضمن ارائه مبانی و مفاهیم مرتبط با حکمروایی خوب شهری، به دنبال بررسی شاخص های حکمروایی خوب شهری در محله نیاوران نیز می باشد. برای دستیابی به هدف پژوهش فرضیه های زیر تدوین شده اند:

به نظر می رسد شاخص های حکمروایی خوب شهری در وضعیت مناسبی می باشند.

به نظر می رسد شاخص مشارکت بهترین وضعیت را در بین شاخص های حکمروایی داشته باشد.

۲- مبانی نظری

۱-۲- پیشینه تحقیق

کاربرد مفهوم حکمروایی خوب شهری از اواخر دهه ۱۹۸۰ در آفریقا آغاز شد (کاظمیان، ۱۳۸۶: ۶). این مفهوم در فرآیند تحول موضوعی خود شاهد نظریه های بسیاری در رابطه با لزوم بازنگری در شیوه های مدیریتی در سطح جهان بوده است. از جمله آنها میتوان بر «پر مسئولیت بودن دولت» (آنتونی گیدنز) «بحران مشروعیت دولت» (یورگن هابرماس) و «دولت حداقل» (رابرت نازیک) و نظریه های «رژیم شهری» (الکین، استون) اشاره نمود؛ اگرچه این نظریه ها و دیدگاه های هر یک از منظرهای خاص به این مفهوم نگریسته اند اما جملگی تأکید بر کاهش نقش دولت و افزایش نقش نهادهای غیر دولتی در اداره زندگی اجتماعی و مدیریت سرزمینی و شهری استوارند (برک پور، ۱۳۸۵: ۵۶).

موریتا و زلکه (۲۰۰۷). در مقاله ای به ارتباط نقش قانون، حکمروایی خوب و توسعه پرداخته اند. نویسنده مقاله معتقد است که حکمروایی خوب نقش بسیار مهمی در توسعه پایدار دارد به گونه ای که مدیریت موثر انسان، طبیعت و منابع مالی جهت عدالت و توسعه پایدار توسط آن انجام میشود نتایج به دست آمده در این مقاله عبارتند از ۱. حکمروایی خوب و نقش قانون یک امر تدریجی بوده و یک شبه انجام نمیشود ۲. حکمروایی خوب، ترویج دهنده پاسخگویی، شفافیت، کارایی و نقش قانون در نهادهای عمومی در همه سطح است.

استوارت (۲۰۰۶). مقاله ای با عنوان؛ طراحی شاخص های حکمروایی مطلوب شهری: اهمیت مشارکت شهروندان و ارزیابی این امر در منطقه بزرگ ونکور پرداخته اند. این مقاله به ارزیابی حکمروایی مطلوب شهری و شاخص های مربوط به آن می پردازد. نویسنده پنج مؤلفه مهم حکمروایی مطلوب شهری را کارایی و اثربخشی، مساوات و برابری، مشارکت، پاسخگویی و امنیت معرفی کرده و برای هر مؤلفه چند شاخص معرفی می کند.

ماریسینگ اریک وان و دیگران (۲۰۰۵). مقاله با عنوان، حکمرانی شهری و همبستگی اجتماعی: تأثیرات سیاست های بازساخت شهری در دو شهر هلند با بیان اینکه یکی از گرفتاری ها و مشکلات امروزه در شهرهای اروپای غربی کاهش همبستگی های اجتماعی می باشد این سؤال را طرح میکند که مدیریت شهری چگونه می تواند این همبستگی اجتماعی را افزایش دهد؛ سپس با ذکر سه نوع همبستگی افقی، عمودی و سازمانی؛ به ارائه هدف مقاله که عبارت از تحقق جنبه های گوناگون مدیریت شهری است و چگونه این مدیریت این همبستگی ها را تحت تأثیر قرار می دهد می پردازد.

موحد و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی حکمروایی شهری در سطح درمنطقه ۱۹ تهران پرداخته اند و در نهایت به این نتیجه رسیده اند که میزان حکمروایی شهری در مجموع در سطح منطقه ضعیف می باشد.

محمدحسین سزایی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان " ارزیابی و تحلیل مدیریت شهری با تأکید بر شاخص های حکمروایی مطلوب شهری (مطالعه موردی شهر خرم آباد) نیز به این نتیجه رسیده است که شاخص های مورد بررسی در سطح پایینی در سطح شهر خرم آباد قرار دارند.

کمان رودی و جنگجو (۱۳۹۱) در مقاله ای با عنوان بسترهای مدیریتی لازم برای تحقق حکمروایی خوب شهری در تهران با استفاده از روش تحلیلی توصیفی و با استفاده از منابع اسنادی کتابخانهای در سطح مناطق ۲۲ گانه تهران ضمن معرفی اصول و شاخص های مدیریتی تحقق حکمروایی خوب شهری در سه بخش (حسابرسی) (برابری) و (کارایی) در شهر تهران به بررسی و آسیب شناسی اقدامات شهرداری پرداخته اند و به این نتیجه رسیده اند که در سه دهه اخیر، گام های متعددی برای فراهم کردن زمینه های اولیه حکمروایی خوب شهری در شهرداری تهران برداشته شد، اما این اقدامات از برنامه ریزی منسجم و همگرایی پایدار مدیریت شهری و دولت برخوردار نبوده است و این اقدامات به استقرار و تثبیت بسترهای مدیریتی لازم تحقق حکمروایی خوب منتهی نشده است.

۲-۲. مدیریت شهری

یکی از شاخه‌های جدید علم مدیریت، مدیریت شهری می باشد؛ اولین بحث‌ها درباره مفهوم و ضرورت مدیریت شهری به اواسط دهه ۱۹۶۰ میلادی و محقق آفریقایی، موبوگونجه، بر می‌گردد که با قیاس شهر به یک سازمان اقتصادی، ضرورت وارد کردن مدیریت شهری در اداره شهرها را تبیین میکند (برک پور، ۱۳۹۰: ۱۰۱). در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ اصطلاح مدیریت شهری جایگزین اصطلاح متداول و پیشین حکومت محلی گردید. به عنوان یک مفهوم، این اصطلاح ریشه در اصلاح حکومت محلی و مفاهیم جغرافیایی مدیریت گرایی شهری در دهه ۱۹۶۰ دارد. به دلیل ماهیت مبهم مدیریت شهری، از این اصطلاح تعدادی از رشته‌ها (معماری، جامعه‌شناسی، جامعه‌شناسی شهری، شهرسازی، علوم سیاسی و غیره) تعاریف و مفاهیم گوناگونی را ارائه داده‌اند. همان‌طور که ریچارد اشترون (۱۹۹۳) اشاره میکند ابهام درباره این مفهوم با وجود کارهای تحلیلی و تطبیقی در ارتباط با این زیر رشته همچنان وجود دارد. به همین خاطر دستیابی به تعریف و مفهوم مشخص مستلزم درنظر گرفتن بسیاری از این تعاریف از سوی متخصصین و سازمان‌های مرتبط می‌باشد (مؤذن، ۱۳۹۱).

در میان رویکردهای گوناگون مطرح شده در عرصه مدیریت شهری، حکمروایی خوب شهری از مطرح‌ترین رویکردهاست. این الگو در زمان حاضر در مجامع بین‌المللی و محافل کارشناسی تنها راه خروج از بن‌بست فقر و توسعه نیافتگی شهرها تلقی می‌شود و مدیریت شهری چاره‌ای جز اجرای آن ندارد. مدیریت شهری در کلانشهر تهران نیز چون سایر شهرهای بزرگ و میانه ایران بجز تفاوت در جزئیات از همان‌الگوها و ساختار مدیریتی حاکم بر کشور پیروی می‌کند. از این رو اصلاح و بازنگری ساختار نظام مدیریتی در کشور و تطابق آن با تحولات نوین در عرصه مدیریت شهری به طور جدی ضروری می‌باشد و میبایست ما بین رویکرد های نوین و شرایط و ویژگی های ضروری اجتماعی، اقتصادی حاکم بر مدیریت شهری ایران از رهیافت های موثر در اصلاح و ارتقای مدیریت شهرها بهره برد؛ بنابراین در حال حاضر رویکردی که به عنوان اثربخشتترین، کم هزینه ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت شهری معرفی میشود ((حکمروایی خوب شهری «میباشد نیمنگاهی به وضعیت مدیریت شهری در ایران نشان میدهد به دلایلی چون تمرکزگرایی، برون‌زا بودن برنامه‌ها و طرح‌های شهری، اقتصاد رانتهی و مبتنی بر نفت، مدیریت شهری تحت تأثیر دولت است و مدام از مدیریت سیستمی و یکپارچه فاصله گرفته و در گرداب مدیریت بخشی و سلولی گرفتار آمده و همچنین از روند شهرنشینی و مسائل برآمده از شهرنشینی، عقبمانده و در دیدگاهها و نگرش‌های از بالا به پایین گرفتار گردیده است (بوچانی، ۱۳۸۶: ۱۲).

مدیریت جدید شهری با محور قرار دادن محلات شهری قصد دارد با درک نیازهای شهروندان محلی با آگاه ساختن سطوح بالاتر از خواسته‌های آنان و به عبارتی دیگر همسو کردن آنها، هم‌مدیران شهر را در تأمین نیازهای ساکنان شهر یاری دهد و هم شهروندان به نحوی موثر در سرنوشت خود دخالت کنند و زمینه مساعدی برای رضایت بیشتر آنان فراهم آید. مدیریت شهری برای توسعه محلات و ارتقاء سطح حکمروایی خوب بایستی برخوردار از ملاک‌های چون شفافیت، پاسخگویی، مشارکت طلبی، قانون‌مداری، مسئولیت‌پذیری و از طرف دیگر کارآمدی، اجماع‌گرایی و عدالت محوری باشد تا بتواند از تمام شرایط فزاینده شهرنشینی در راستای توسعه محلهای و حکمروایی خوب بهره‌گیرد. (موحدو همکاران، ۱۳۹۴).

در سالیان اخیر، حکمروایی خوب، اهمیت خاصی در حوزه مدیریت دولتی مخصوصاً کشورهای جهان سوم پیدا کرده است و این به‌واسطه نقش مهمی است که حکمرانی در تعیین سلامت اجتماع و شهر ایفا میکند. تا قبل از دهه‌های ۱۹۸۰ مدیریت دولتی سنتی پارادایم در حوزه مدیریت بود اما با ظاهر شدن ابعاد منفی و نقاط ضعف آن، کارشناسان به فکر انتخاب یک پارادایم جدید در جهت مدیریت مناسب شهری بودند و بنابراین پارادایم دیگری به نام حکمروایی خوب شهری مطرح گردید (اطهاری، ۱۳۸۶: ۱۱). بنابراین با توجه به نتایج مثبتی که از این شیوه مدیریت در کشورهای توسعه یافته، نمایان شد، باید بازنگری کلی در شیوه حکومتی و مدیریتی کشورهای در حال توسعه صورت گیرد. زیرا پس از مشاهده مشکلات عدیده ناشی از شیوه‌های مدیریتی متمرکز، می‌توان به این نتیجه رسید که برای دستیابی به توسعه منطقی‌های باید خود مردم را درگیر مسئله کرد و این امر نیازمند جامعه مدنی است. اصلی‌ترین ویژگی این جوامع، وجود نهادهای حایل میان مردم و حکومت است (اسماعیل زاده، ۱۳۸۵: ۲۳).

۲-۳. حکمروایی خوب شهری

بحث‌های کلیدی در بارهٔ ((بهترین)) راه‌های ادارهٔ شهر، طیف وسیعی از موضوعات مختلفی چون مدل حکومت، قدرت شهردار، نحوهٔ انتخاب شهردار توسط شورا از میان اعضای آن یا خارج از انتخاب شهردار توسط شورا و شهردار (روش‌های مختلف مستقیم، با یکپارچه شهروندان، با رای مجزای مختلف شهر و یا بصورت مرکب)، رأی مخفی غیر حزبی، تعادل رابطهٔ شورا و شهردار، مسئولیت‌پذیری مدیر شهر و بیطرفی سیاسی را در برمیگیرد (Hall, 2005: 11). واژه‌های حکمرانی و حکومت، دارای مفاهیم تخصصی بوده که بعضاً فارغ از مفهوم، معمولاً جایگزین یکدیگر بکار می‌روند. اما قدمت حکمرانی به تاریخ تمدن بشری بر می‌گردد. واژهٔ حکمرانی از لغت یونانی کبیرن و بیرنتس گرفته شده و معنی آن هدایت کردن، راهنمایی کردن و یا چیزها را در کنار هم نگهداشتن، است (سرای و همکاران، ۱۳۹۳). پیرامون حکمروایی شهری به ویژه با محوریت بانک جهانی که ابداع‌کنندهٔ واژه حکمروایی و توسعه‌دهندهٔ این مفهوم می‌باشد، منتشر شده است. بانک جهانی، حاکمیت را به عنوان «روشی که بر اساس آن بر مدیریت اقتصادی یک کشور و منابع اجتماعی آن برای رسیدن به توسعهٔ اعمال قدرت می‌شود» تعریف نموده است. در یک تعریف جامع‌تر ارائه شده در سال ۱۹۹۵ چنین آمده است «حکمرانی مجموعه‌ای از روش‌های فردی و نهادی، عمومی و خصوصی است که امور مشترک مردم را اداره میکند و فرآیندی پیوسته است که از طریق آن منافع متضاد یا متنوع را همساز نموده و اقدام همکاری‌جویانه اتخاذ می‌گردد. حکمرانی شامل نهادهای رسمی و نظامی است که برای تضمین رعایت قانون، قدرت پیدا کرده‌اند که به نفع آنها است». بر اساس تعاریف بالا میتوان گفت که «حاکمیت شایسته» روشی برای تنظیم روابط اجتماعی در بین حوزه‌های خصوصی و سیاسی است که دستیابی به توسعه پایدار را ممکن می‌سازد (تقوایی و تاج‌دار، ۱۳۸۸).

حکمروایی خوب شهری مفهومی است که هم با مسولیت حکومت و هم با تعهد شهروندان در ارتباط است. حکمروایی خوب شهری از دهه ۱۹۹۰ به عنوان رویکردی جدید و مناسب در مدیریت شهرها، مطرح و جایگزین مدیریت و حاکمیت شهری شد. حکمروایی خوب برمفاهیمی مانند مشارکت، پاسخگویی، مسولیت‌پذیری، قانونمندی، شفافیت، پذیرا و پاسخده بودن، اجماع‌گرایی و عدالت استوار است که این مفاهیم شالوده حکمروایی خوب را تشکیل می‌دهند و به عنوان شاخص‌های حکمروایی خوب شناخته میشوند (رضوی و دیگران، ۱۳۹۲).

حکمروایی شهری مجموعه‌ای از افراد، نهادها، بخش عمومی و خصوصی است که امور شهر را برنامه‌ریزی کرده و اداره می‌نماید. در واقع فرآیندی مستمر از تطبیق و هم‌سو سازی منافع متضاد و متفاوت افراد و گروه‌هاست. این فرآیند شامل نهادهای رسمی و غیر رسمی و نیز سرمایه اجتماعی شهروندان است. حکمروایی شهری پیوندی ناگسستنی با رفاه شهروندان دارد. حکمروایی خوب شهری باید شهروندان را در دسترسی به مزایای شهروندی یاری رساند (کمیته اسکان سازمان ملل متحد). سیستم مدیریتی که مبتنی بر مشارکت گسترده نهادهای غیر دولتی و بخش خصوصی است به عنوان حکمروایی خوب شهری شناخته میشود. حکمروایی شهری در پی آن است تا نقش دولت را در حد هماهنگ‌کننده و پاسدار قوانین محدود کند و از دخالت مستقیم آن در تصمیم‌گیری‌ها، اداره و اجرایی امور مربوط به زندگی روزمره مردم بکاهد. از این توجه و تعمق در این الگو کمک زیادی به یافتن ترکیبی جدید از همکاری سه بخش دولت (تسهیل‌کننده فعالیت عمومی)، جامعه مدنی (مدافع حقوق شهروندی در تقویت مشارکت مردمی) و بخش خصوصی (عامل تولید در تقویت سرمایه‌گذاریها و رشد تولید ناخالص ملی) در ارائه خدمات عمومی بهتر خواهد نمود (رفعیان و حسین پور، ۱۳۹۰).

۲-۴-زمینه‌های پیدایش حکمروایی

در طول سال‌های اخیر عواملی چند در عرصه بین‌المللی باعث پیدایش و گرایش دولت‌های مختلف به حکمروایی شده است؛ این عوامل عبارتند از:

الف) پایان جنگ سرد باعث به وجود آمدن تغییر نگرش کشورهای توسعه یافته و سازمان‌های کمک‌کننده بین‌المللی نسبت به کشورهای در حال توسعه شد که تا آن زمان تحت تأثیر موقعیت دو قطبی جهان قرار داشتند. بانک جهانی نیز در سال ۱۹۹۶ سیاست‌های خود را نسبت به بسیاری از کشورهای وام‌گیرنده به دلیل فساد تغییر اساسی داد. حکمروایی مطلوب به عنوان یکی از اهداف توسعه هزاره و عاملی برای کاهش فقر و بهبود کیفیت زندگی تعیین و مشخص شد.

ب) رشد چشمگیری در سرمایه‌گذاری بین‌المللی در کشورهای در حال توسعه در ۱۵ سال اخیر صورت گرفته است. فرض بر این بود که کیفیت حکمروایی در این کشورها نسبت به افزایش دارایی‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها در معرض خطر است. رقابت میان این کشورها برای جذب هرچه بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی تغییر سیاست به منظور اصلاح و بهبود حکمروایی گردید. ج) شکست نسبی یا ناکافی بودن اصلاحات سیاسی به صورت گسترده‌ای در دهه‌های ۱۹۹۰ و ۱۹۸۰ منجر به فهم و آگاهی بیشتر از این امر گردید که حکمروایی مطلوب برای موفقیت اصلاحات بازار نیاز می‌باشد. د) اقتصاد نهادی جدیدی که توسط Douglas North هدایت و رهبری می‌شد نشان دهنده اهمیت سیستم کشوری حکمروایی^۵ نهاده‌های رسمی و غیررسمی این اقتصاد جدید (نهادهای غیررسمی شامل فرهنگ و ارزش‌های نانوشته) و ارتباط آنها با رفتار اقتصادی و کارآفرینان سیاسی - برای موفقیت کشور در زمینه رشد اقتصادی بلند مدت، ارتقای رفاه و شاخص‌های توسعه انسانی بود (Department of Administrative Reforms and Public Grievances, 2009; 14).

۲-۵- مفهوم و معیارهای جهانی حکمروایی خوب شهری

با توجه به اینکه حکمرانی خوب شهری توانسته است جایگاه خود را در میان روشهای مدیریتی شهر تثبیت کند، صاحب‌نظرانی چون دکتر برک پور و همچنین دکتر رفیعیان با توجه به مطالعاتی که برنامه توسعه سازمان ملل متحد و همچنین بانک جهانی در زمینه حکمرانی خوب شهری صورت گرفته است، سعی در تعریفی بومی از این شاخصها نمودند. این تعاریف بومی امکان این را میدهد که معرفه سازی از مؤلفه‌های اصلی حکمرانی خوب شهری ساده تر صورت پذیرد (برک-پور و اسدی، ۱۳۹۰: ۱۹۳؛ رفیعیان، ۱۳۹۰: ۹۵؛ برک پور، ۱۳۸۵: ۵۰؛ خالدی، ۱۳۹۳).

۱- مشارکت شهروندان

مشارکت یکی از ستون‌های اساسی دموکراسی بوده است و نسل‌های دموکراسی آنتی از آن روی همچنان در اذهان باقیمانده است، که یادآور مشارکت آزاد و برابر مردم در میدان عمومی آتن مشهور به آگورا بوده است (انصاری، ۱۳۸۴: ۷۲) در واقع منظور از مشارکت، قدرت تأثیر گذاردن بر تصمیم‌گیری‌ها و سهمیم شدن شهروندان در قدرت بوده است. مشارکت فقط به حمایت مردم از تصمیم‌گیران و تأیید سیاستهای آنان محدود نمیشود، بلکه فرآیندی است که در آن شهروندان و مسئولان در تصمیم‌گیری‌های شهری سهمیم میشوند (برک پور، ۱۳۸۶: ۵۰۱) در حکمروایی خوب، لازم است که مشارکت به صورت آگاهانه و سازماندهی شده انجام پذیرد؛ این امر به معنی آزادی تشکیل انجمن‌ها و آزادی بیان از یکطرف و وجود جامعه مدنی سازماندهی شده از طرف دیگر می‌باشد (فرجی راد و کاظمیان، ۱۳۹۱: ۱۴۶). مشارکت اجتماعی، سنگ بنای حاکمیت خوب است. مشارکت می‌تواند مستقیم یا از طریق نهادها و نمایندگان میانجی قانونی باشد، اما آنچه مشارکت را اثربخش و کارآمد می‌سازد، جنبه‌ی آگاهانه و سازمان‌یافتگی آن است. این بدان معناست که برای تضمین تداوم و اثربخشی و کارآمدی مشارکت باید نهادها، سازمانها و انجمنها و به طور کلی جامعه مدنی قادر باشد آژانده به بیان دیدگاه‌های خود بپردازد، برای آن دیدگاهها تبلیغ کند و در راستای دستیابی به جامعه‌ی مطلوب‌تر با گروه‌های دیگر همکاری، مشارکت و رقابت کند. همچنین، باید زمینه‌ای فراهم شود تا مشارکت در فعالیتهای تصمیم‌گیران و نیز شریک بودن در منافع و مسئولیتهای ناشی از تصمیم‌گیری صورت پذیرد. مشارکت زنان و مردان نقطه اصلی حکمروایی خوب است. مشارکت می‌تواند مستقیم و یا از طریق مؤسسات قانونی میانی یا نمایندگان صورت پذیرد. مشارکت نیازمند تشکل یافتن و سازماندهی است. این موضوع به مفهوم آزادی تشکیل مؤسسه و آزادی بیان از یکسو و جامعه مدنی سازمان یافته از سوی دیگر است. (فرزین پاک، ۱۳۸۳: ۷۰) مشارکت جامعه مدنی به قانونمند شدن ساختار سیاست‌گذاری محلی و در نتیجه کارآمدتر شدن سیاست‌های عمومی کمک می‌کند و به همین دلیل در بیشتر شهرها برای نفوذ و دخالت و مشارکت بیشتر جامعه حمایت‌های فراوانی صورت می‌گیرد. در این زمینه تکنولوژی‌های ارتباطی به ویژه اینترنت فرایند مشارکت و دخالت شهروندان را تسهیل نموده و همچنین در برخی شهرها از آن برای رأی‌گیری و نظرخواهی از شهروندان استفاده می‌شود (معصومی‌راد، ۱۳۹۱: ۵).

۲- اثر بخشی و کار آبی

حکمروایی خوب به این مفهوم که فرآیندها و مؤسسات موجود با استفاده بهینه از منابعی که در اختیاردارند، نتایجی را به بارآورند که نیازهای اجتماع را پاسخ گوید. کارایی در حکمروایی خوب به استفاده پایدار از منابع طبیعی و حفظ محیط

بهتری می‌یابد. فاکتورهایی که میتواند بر میزان اثربخشی حکومت تأثیرگذار باشند عبارتند از میزان استفاده از مهارت‌های فنی و کارایی مدیران رده‌های میانی و بالایی، میزان اثربخشی حکومت در جمع‌آوری درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدهای آن، تدوین به موقع بودجه‌های سالانه، میزان توانایی حکومت در کنترل روندها و فعالیتهای اقتصادی-اجتماعی، توانایی حکومت در ایجاد زیرساختهای محلی، توانایی حکومت در حل مشکلات اقتصادی داخلی، چگونگی سیستمهای نهادی حاکم، کیفیت خدمات مدنی و میزان توانایی دیوانسالاری در ادامه ارائه خدمات مدنی بدون تأثیر پذیرفتن از تغییرات سیاسی و جابه‌جاییهای صورت گرفته در ساخت قدرت سیاسی، توانایی حکومت در رویارویی با بلایای طبیعی کیفیت مدارس عمومی، کارایی نیروی پلیس و آیا تغییرات حکومت باعث تغییرات وسیع در سیاستها میشود و میزان اعتمادپذیری و تداوم سیاستها را تحت تأثیر قرار قرار می‌دهد یا خیر؟ (دربان آستانه، ۱۳۸۹: ۵۴). منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار باشد. در فرایند حکمروایی خوب باید به بهترین نحو از منابع بهره‌برداری شود و نیازهای جامعه برآورده شود. در این شرایط باید از منابع طبیعی و محیط زیست به گونه‌ای بهره‌برداری شود که نسل‌های آتی نیز امکان بهره‌مندی از این منابع را داشته باشند. حاکمیت خوب به این معناست که فرآیندها و نهادها نتایجی را به بار آورند که نیازهای جامعه را تأمین و در عین حال از منابع در اختیار خود به بهترین وجه استفاده کنند. تأمین نیازهای جامعه بحث اثربخشی را هدف قرار می‌دهد و بهترین استفاده از منابع، کارایی را مورد تأکید قرار می‌دهد. همچنین مفهوم کارآمدی در چارچوب حاکمیت خوب، استفاده پایدار از منابع طبیعی حفاظت از محیط زیست است (معصومی‌راد، همان).

۳- پاسخ‌گویی

پاسخگویی یکی از ملزومات اصلی حکمروایی خوب است. در این ارتباط، نه تنها نهادهای حکومتی، بلکه نهادهای بخش خصوصی و جامعه مدنی و حتی شهروندان باید نسبت به عموم مردم و جامعه و سایر ذینفعان پاسخگو باشند. در عرصه حکمروایی، این مسئله که چه کسی و یا کسانی نسبت به چه افراد و یا افرادی باید پاسخگو باشند، وابسته به این امر است که تصمیمات و اقدامات به چه صورتی اتخاذ می‌شوند. دستیابی به شرایط پاسخگویی در جامعه مستلزم شفافیت و حاکمیت قانون است (فرجی راد و کاظمیان، ۱۳۹۱: ۱۴۸). پاسخگویی و حساسیتی از ویژگی‌های حکمروایی خوب است. به این معنی که کلیه نهادها و مؤسسات اعم از دولتی، عمومی و خصوصی باید پاسخگوی مردم و همچنین مؤسسات ذینفع باشند. در مجموع باید سازمان و مؤسسات به کسانی که از تصمیمات آن اثر می‌پذیرند پاسخ دهند و این پاسخگویی مستلزم رعایت قوانین و شفافیت است. پاسخ‌گویی شرط اصلی حاکمیت خوب است. نه تنها نهادهای حکومتی بلکه حتی بخش خصوصی و نهادهای جامعه مدنی نیز باید به عموم مردم و نهادهای ذی‌نفع پاسخگو باشند. این که چه کسی به چه کسی پاسخگو است بستگی دارد به این که آیا تصمیمات یا اقدامات اتخاذ شده در یک سازمان یا مؤسسه، درونی یا بیرونی هستند یا نه. به طور کلی یک سازمان یا مؤسسه به کسانی پاسخگو خواهد بود که از تصمیمات یا اقدامات آن متأثر می‌شوند. پاسخ‌گویی را نمی‌توان بدون شفافیت و حاکمیت قانون اعمال کرد. (UN ESCAP, What is Good Governance? www.unescap.org)

۴- شفافیت

از مهمترین گام‌های بهبود حکمروایی خوب شهری ارائه اطلاعات درست و به موقع است، وجود اطلاعات سبب تقویت شفافیت پاسخگویی و در نتیجه حکمروایی خوب در تمام حوزه‌ها شده است. اطلاعات شفاف باید قابلیت دسترسی آسان برای همه شهروندان را فراهم سازد، باید متناسب با هر مقوله یا تصمیم خاص باشد و هم چنین از قابلیت اعتماد بالا و جامع فراگیری برخوردار باشد و شهروندان از تمام عملکرد مدیریت شهری اطلاع کافی داشته باشند (خالدی، ۱۳۹۳: ۳۲). شفافیت به مفهوم امکان دسترسی آزادانه و مستقیم افراد و مؤسسات ذینفع و اثرپذیر از تصمیم‌ها و برنامه‌ها، به اطلاعات است. شفافیت به معنای دسترسی به اطلاعات کافی و قابل فهم است. از این منظر مدیران و سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان امور شهری باید به صورت شفاف اطلاعات لازم را در اختیار شهروندان و ذینفعان شهری قرار دهند و سعی در پنهان سازی اطلاعات ننمایند. بنابراین شفافیت به این معنا است که اولاً، تصمیم‌های اتخاذ شده و اعمال آنها به شیوه‌ای انجام شود که تابع قواعد و مقررات باشند، ثانیاً، اطلاعات مستقیماً و آزادانه برای کسانی که از این تصمیمات متأثر خواهند شد، قابل دسترسی باشد و به اندازه کافی و به صورت قابل فهم در رسانه‌ها ارائه شود (معصومی‌راد، همان).

۵- قانون مندی

برقراری شرایط و زمینه های لازم برای تعامل بین عناصر مدیریت شهری که شامل شهروندان، نهادهای اداره کننده شهر، شورای اسلامی و بخش خصوصی است و نیازمند قرار گرفتن برمدار قانونمندی است (صرافی و عبدالهی، ۱۳۸۷: ۱۱۵). منظور از قانونمندی در تصمیم گیری شهری، وجود قوانین کارآمد، رعایت عادلانه ی چارچوب های قانونی در تصمیم گیری و دور بودن دست افراد غیرمسئول از تصمیم گیری ها بوده است (برک پور، ۱۳۸۶: ۵۰۲). حکمروایی خوب مستلزم وجود چارچوب های قانونی عادلانه و اجرای دقیق و برابر و بی طرفانه آن است، مضاف بر اینکه باید از حقوق اقلیت ها و حقوق بشر حمایت کامل به عمل بیاید. این مقصود بدون دستگاه قضایی مستقل و نیروی پلیس متخصص و اجتماع محور، قابل حصول نیست.

۶- جهت گیری توافقی

در جامعه شهری، کنشگران متعدد و گروهها با منافع مختلف وجود دارند. وظیفه حکمروایی خوب شهری میان جیگری بین دیدگاه ها و منافع مختلف موجود در سطح جامعه شهری به منظور دستیابی به توافقات گسترده درباره آنچه که بهترین منافع را برای آحاد شهروندان و نیز نحوه دستیابی به آن است، میباشد. این کار مستلزم وجود ارتباط و تلاش مشترک میان بخش های مختلف دولتی، خصوصی و شهروندان و به ویژه سازمانهای غیردولتی (N.G.O) و نهادهای اجتماعی موجود در سطح شهر میباشد. در همین رابطه، حکمروایی شهری خوب همچنین بایستی یک چشم انداز وسیع و بلندمدت درباره توسعه پایدار انسانی و چگونگی دستیابی به آن داشته باشد. تحقق چنین امری فقط در سایه نزدیک شدن دیدگاه ها و منافع مختلف در جامعه شهری میسر میباشد (خالدی، ۱۳۹۳: ۳۲). در هر جامعه ای، بازیگران متعدد و دیدگاه های متنوعی وجود دارند، که بین آنها رقابت و گاه تضاد وجود دارد. حاکمیت خوب وظیفه میانجی گری بین آنها را به گونه ای انجام می دهد که بر مبنای آن وفاق یا اجماع حاصل می شود و بهترین گزینه ها برای تضمین و تحقق منافع کل جامعه شناسایی و انتخاب می گردد. این مسأله در خصوص اداره شهرها از اهمیت زیادی برخوردار است، زیرا تصمیم گیری در امور شهری و محلی با وجود عوامل و ذینفعان متعدد با منافع متنوع، متغیر و گاه متضاد، بسیار دشوار و پیچیده است. در این خصوص حکمروایی خوب شهری درصدد بهبود میزان اجماع و در نتیجه مشروعیت و اثربخشی تصمیمات است. در حکمروایی خوب شهری، تأکید بر این است که با دخالت و مشارکت شهروندان، گروهها، نخبگان، نهادها و مؤسسات ذینفع تصمیماتی با حداکثر اجماع و توافق اخذ و اجرا گردد. تصمیماتی که علائق و منابع گروه های مختلف را پوشش دهد و دیدگاه های مختلف را به بهترین نحو جلب و به کار بندد (معصومی راد، همان).

۷- عدالت محوری

رفاه و بهبودی یک جامعه به تضمین این امر بستگی دارد که همه اعضای آن احساس کنند که سهم و نقشی در آن داشته باشند و خود را مستثنای از جریان اصلی جامعه تصور نکنند، این حالت مستلزم آن است که همه گروهها و بهویژه گروه های آسیب پذیر فرصتی برای بهبودی یا حفظ بهبودی و رفاه خود را داشته باشند (عظیمی آملی، ۱۳۹۰: ۵۷). در حکمروایی شهری، ایجاد فرصتهای مناسب برای تمامی شهروندان در زمینه ی ارتقای وضعیت رفاهیشان، تلاشی در جهت تخصیص عادلانه منابع و مشارکت تمام مردم حتی اقشار محروم و فقیر در اعلام نظر و تصمیمگیری نوعی عدالت محسوب میشود (خالدی، ۱۳۹۳: ۳۳).

۸- حاکمیت چندسطحی

حکمرانی چندسطحی شامل مجموعه ای از اقدامات مشترک مثل مشارکت، معاهدات، همکاریها، توافقات و سرمایه گذاری های مشترک و ... بین ذینفعان و عوامل امور مختلف شهر می شود. در این خصوص در بعضی شهرها این حاکمیت چندسطحی اغلب در ید اختیار دولت اند، اما در برخی دیگر بخش خصوصی، عمومی و نهادهای مدنی هم دخیل اند. به عنوان نمونه می توان از تجربه کشور انگلستان به عنوان بهترین مدل مشارکت بخش خصوصی و دولتی در زمینه حاکمیت چندسطحی یاد کرد. (هایبیتا، ۲۰۰۱).

در این خصوص مدل تعاملی بین سه بخش دولتی، عمومی و خصوصی مورد تأکید است. زیرا با توجه به انتظاراتی که امروزه شهروندان، بخش خصوصی، دولت و نهادهای مدنی از مدیریت شهری دارند و لزوم مقابله با چالش هایی که ناشی از رشد شهرنشینی، جهانی شدن می باشد، راهبرد تقویت نهادهای مدنی و بخش عمومی و خصوصی، در اداره امور محلی بسیار کارساز

می‌باشد. البته باید متذکر شد که هرچند جهانی شدن باعث تغییر بستری شده که دولت‌ها در آن حاکم‌اند، لیکن این به معنای تضعیف دولت‌ها و یا حذف نقش دولت مرکزی نیست بلکه تأکید بر این اصل است که عاملان محلی در تشخیص مشکلات و راه‌حل‌های آن بهتر می‌توانند عمل کنند و با مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی، بین سه بخش خصوصی، عمومی و دولتی پیوند برقرار نموده و بدین وسیله سرمایه اجتماعی در شهر نیز ارتقا می‌یابد. از سوی دیگر حاکمیت امور محلی به معنای عدم توجه دولت به مشکلات شهرها و محله‌ها نیست بلکه بدون حمایت دولت در پرداخت هزینه‌های عمومی شهرها و تخصیص بودجه عمرانی، مدیران شهری قادر به حل مسائل و مشکلات شهرها نخواهند بود. زیرا دولت هم‌چنان تواناترین نهاد برای تمرکز قدرت اقتصادی، نظامی و ارتباطی محسوب می‌شود (Faulk, 1999) به نقل از فالکس، (۱۳۹۰: ۱۸۵)

۹- مسئولیت پذیری

حکمرمایی خوب نیازمند این است که نهادها و فرآیندهای تصمیم‌گیری باید به گونه عمل کنند که همه ذینفعان را در یک چارچوب زمانی منطقی و معقول در برگیرند. علاوه بر این در نظریه حکمرمایی خوب، مسئولیت پذیری به معنای جوابگو بودن تصمیم گیران در مقابل تصمیم‌هایشان است (فرجی راد و کاظمیان، ۱۳۹۱: ۱۴۷). به عبارتی، حاکمیت خوب مستلزم آن است که نهادها و فرایندها سعی کنند تا در یک محدوده زمانی معقول به کار همه ذینفعان برسند. این امر زمانی امکان‌پذیر است که نهاد‌های مسئول نسبت به خواسته‌ها، انتظارات و نیازهای افراد و گروه‌ها احساس مسئولیت کنند (معصومی‌راد، همان).

انصاف و فراگیر بودن: رفاه و بهروزی یک جامعه وابسته به اطمینان از این موضوع است که همه اعضای آن احساس کنند که سهمی در آن دارند و احساس طرد شدگی از روند کلی جامعه نداشته باشند. این امر ایجاب می‌کند که همه گروه‌ها و به خصوص آسیب پذیرترین گروه‌ها، فرصت‌هایی برای بهبود و حفظ رفاه خود داشته باشند. حکمرمایی خوب قابلیت ایجاد رفاه و تضمین برخورداری از آن برای همه اعضای جامعه را داراست (همان).

توجه به اصول و ابعاد حکمرمایی خوب شهری نشان می‌دهد که تحقق توسعه پایدار شهری که در آن تعامل مولد و پایداری بین فرهنگ، اجتماع، اقتصاد و محیط زیست برقرار باشد و نظم و امنیت و سلامت در کنار پیشرفت و رفاه حفظ شود، بدون درگیر شدن همه‌ی عاملان و کنش‌گران در تصمیم‌گیری و اداره امور شهر مقدور نخواهد بود. بسیاری از جنبش‌ها، شورش‌ها و اعتراضات اجتماعی و سیاسی در شهرها ریشه در عدم دخالت شهروندان در تصمیم‌گیریها و سپس مشارکت در اداره امور شهری دارد. برخی از متفکران در سطحی بالاتر حتی جرائم و انحرافات اجتماعی را نیز به مقاومت و اعتراض کنش‌گران به ارکان قدرت و ساختارهای حاکم بر شهرها نسبت داده‌اند. مثلاً فوکو، بارت و دسترتو، خشونت، جرائم، انحرافات و رفتار بزهکارانه در شهر را در قالب مقاومت گروه‌های اقلیت و محروم در برابر نابرابری و بی‌عدالتی شهری مفهوم‌سازی کرده‌اند. فوکو با مفهوم هتروتوپیا قصد تبیین رفتارهای هنجارگریزی را دارد که درصدد ایجاد نظم فضایی دیگری به عنوان آلترناتیو در فضاهای شهری است. (تانکیس، ۱۳۸۸: ۲۰۶) به زعم رولان بارت، رویارویی میان ذهن و شهر یک رویارویی مبتکرانه و پویاست که موجب می‌شود شهر هرگز کاملاً رام و مطیع و به تمامی آشنا نباشد. (همان، ۲۰۶) میشل دسترتو درباره تائیک‌های فضایی سخن می‌گوید و نحوه‌ای که مردم و شهروندان از طریق آن با ساختارهای شهری مواجه می‌شوند. از نظر دسترتو، نظم شهر کاملاً تکه تکه است. به این دلیل که بازیگران و کنشگران شهری تکه‌ها و قطعه‌های فضا را به شیوه‌های دزدانه از آن خود می‌کنند و لذا نه می‌توان آن را برنامه‌ریزی کرد و نه از آن ممانعت به عمل آورد. (همان، ۲۰۷) یکی از مضامینی که دسترتو به آن اشاره کرده، پدیده دیوارنویسی شهری است که حاکی از نوعی مقاومت و خشونت در برابر معانی و نظم تحمیل شده بر شهر است. از جمله تائیک‌های دیگری که دسترتو در تحلیل خود به آنها اشاره نموده است می‌توان به اسکیت‌بازی در سطح شهر، خیابانها و پیاده‌روها و همچنین نامگذاری اماکن و خیابانها توسط مردم اشاره نمود. این نظریات نشان می‌دهند که کنش‌گران در برابر بی‌عدالتی، نابرابری و تبعیض از ابزارهایی استفاده می‌کنند که ممکن است شورش‌ها، جنبش‌های اجتماعی و حتی ناامنی و آسیب‌های اجتماعی را بدنبال داشته باشند. این مسأله اخیر به ویژه برای شهر تهران بسیار ملموس و قابل مشاهده است و می‌توان به نمونه‌های فروانی از اسامی میادین، خیابانها و معابر اشاره کرد که نامگذاری عمومی و اجتماعی آنها با اسامی رسمی آنها متفاوت است و در کاربردهای اجتماعی اصرار بر استفاده از نام‌گذاری عمومی و غیررسمی است (معصومی‌راد، ۱۳۹۱: ۶).

جدول شماره ۱. مؤلفه‌های حکمروایی خوب شهری از دیدگاه برنامه توسعه سازمان ملل

مؤلفه	تعاریف و توضیحات
مشارکت	روندی که با آنکسانی در قدرت هستند به صورت آزاد انتخاب و همچنین ایجاد بستر مناسب برای مشارکت فعالانه شهروندان در فعالیتهای جامعه
پاسخ‌گویی	روندی که دولت و بخش خصوصی در برابر شهروندان، پاسخگو باشند
کارایی	ثبات سیاسی و همچنین اعمال سیاستهای مناسب و درست برای ارتقاء سطح عمومی جامعه، توسط دولت و بخش خصوصی با مشارکت شهروندان و نظارت دولت
شفافیت	شفافیت به معنای گردش آزاد اطلاعات و همچنین قابل دسترس بودن آن برای همه شهروندان و مشخص بودن فرایند تأیید و تصویب سیاستها
عدالت	همه شهروندان باید فرصت یکسانی برای دستیابی به خدمات داشته باشند و همچنین فرصت برابر برای رشد فردی
حاکمیت	ایجاد چهارچوبی قانونی و مشروع برای ساختار، و همچنین رعایت کردن آن برای همه و ترویج آن در سطح جامعه
مسئولیت پذیری	شامل پذیرفتن مسئولیت شهروندان و احترام به خودمختاری ها و تساوی حقوق بین شهروندان می باشد
اجماع پذیری	همه ی شهروندان باید به طور مستقیم و به طور غیرمستقیم توسط نهادهای قانون منافعشان در نظر گرفته شود و همه ی گروه ها و شهروندان را برای رسیدن به یک توافق گسترده برای اینکه چه چیزی بهترین است در نظر گرفته شود

خالدی، ۱۳۹۳: ۲۹ به نقل از چراغی، ۱۳۹۲

۳. روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی و از نظر روش جزء تحقیقات توصیفی تحلیلی می باشد. روش گرد آوری داده نیز اسنادی^۵ میدانی میباشد. ابتدا با مطالعه ادبیات تحقیق به استخراج شاخص های مربوطه مبادرت گردید سپس شاخص های استخراج شده در قالب پرسشنامه از مردم محله نظرخواهی شده اند. جامعه آماری پژوهش نیز تمام ساکنان محله نیاوران بوده اند (۹۵۹۱ نفر). حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران (۳۷۰ نفر تعیین گردید که به صورت تصادفی بین ساکنان توزیع گردیدند. جهت تحلیل داده های نیز از نرم افزار SPSS استفاده شده است.

۴. محدوده مورد مطالعه

محله نیاوران از محلات منطقه ۱ شهرداری تهران می باشد که از شمال: ارتفاعات جمال آباد- شمال اردوگاه باهنر از جنوب: خیابان شهید باهنر- خیابان شهید پور ابتهاج از شرق: خیابان شهید زینعلی- میدان خیبر از غرب: مسیل جمشیدیه محدود شده است. تعداد خانوارهای این محله ۲۹۳۴، جمعیت کل ۹۵۹۱، تعداد مردان ۴۸۱۴، تعداد زنان ۴۷۷۷ و ۸۹۳۹ نفر باسواد و همچنین دارای ۱۷۰ هکتار مساحت می باشد.

نقشه شماره ۱. محدوده مورد مطالعه

۵. یافته‌های تحقیق

جهت بررسی فرضیه نخست پژوهش مبنی بر مناسب بودن وضعیت شاخص‌های حکمروایی شهری در سطح محله نیاوران از آزمون کای اسکور استفاده شده است. این آزمون فرض H_1 به این صورت بیان شده است: به نظر می‌رسد وضعیت حکمروایی در سطح محله مناسب می‌باشد و همچنین فرض H_0 این گونه تعریف شده است: به نظر می‌رسد که وضعیت شاخص‌های حکمروایی در سطح محله نامناسب می‌باشد. در این آزمون در صورت کمتر شدن مقدار سطح معناداری از $0/05$ ، فرض H_1 تأیید می‌شود و در صورت بالاتر بودن مقدار سطح معناداری از $0/05$ فرض H_0 تأیید می‌شود. نتایج آزمون کای اسکور جهت سنجش رضایت از کیفیت زندگی در شهر جدید اندیشه با توجه به جدول شماره ۲ به این صورت می‌باشد: نتایج در تمام شاخص‌ها کمتر از $0/05$ می‌باشد یعنی فرض H_1 مبنی بر مناسب بودن وضعیت شاخص‌های تأیید می‌شود و در مقابل فرض H_0 مبنی بر عدم رضایت از شاخص‌ها رد می‌شود پس فرض ما مبنی بر مناسب بودن شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری تأیید می‌شود.

جدول شماره ۲، بررسی وضعیت شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری با استفاده از آزمون chi Square

سطح معناداری Sig	درجه آزادی df	ضریب کای اسکور	فراوانی	ابعاد	
0/000	4	136,539	370	مشارکت	حکمروایی شهری
0/000	4	86,245	370	پاسخ‌گویی	
0/000	4	49,712	370	کلرانی	
0/000	4	17,856	370	شفافیت	
0/000	4	95,646	370	عدالت	
0/000	4	18,986	370	حاکمیت	
0/000	4	20,265	370	مسئولیت‌پذیری	
0/000	4	103,125	370	اجماع‌پذیری	

جهت بررسی فرضیه دوم از آزمون فریدمن استفاده شده است. برای اینکه عوامل مورد بررسی شده اولویت بندی شود از آزمون فریدمن استفاده شده است که آزمون فریدمن یک آزمون ناپارامتری می‌باشد و زمانی کاربرد دارد که نظرات یک گروه را در چند زمینه مورد بررسی قرار داده شود و بر اساس نظرات افراد این گروه، اولویت هر کدام از موارد را بر اساس رتبه بندی معنی دار مشخص شود.

با توجه آزمون فریدمن شاخص‌های حکمروایی براساس میانگین رتبه بندی شده اند بالاترین میانگین نشان دهنده ی این است که از شرایط خوبی برخوردار است و پایین ترین نشان دهنده شرایط بد آن شاخص می‌باشد. نتایج گویای این است که براساس نظر شهروندان محله نیاوران، پایین ترین میانگین در بین شاخص‌ها را شاخص شفافیت و بالاترین میانگین را شاخص مسئولیت‌پذیری کسب کرده اند (جدول شماره ۳). بنابراین فرضیه دوم تحقیق رد می‌شود.

جدول شماره ۳: نتیجه آزمون فریدمن جهت رتبه بندی شاخص ها

انحراف استاندارد	Mean Rank	میانگین	اولویت	شاخص	ردیف
/۸۴۱	۴/۹۷	۳/۵۴	۴	مشارکت	۱
/۹۳۵	۴/۶۷	۳/۴۵	۷	پاسخ گویی	۲
/۸۷۹	۵/۰۶	۴/۱۴	۳	کارایی	۳
/۸۹۶	۲/۶۰	۳/۱۶	۸	شفافیت	۴
/۹۸۰	۵/۰۹	۳/۹۵	۲	عدالت	۵
/۸۰۱	۳/۳۴	۳/۶۹	۶	حاکمیت	۶
/۷۹۱	۵/۶۶	۴/۰۵	۱	مسئولیت پذیری	۷
۰/۷۵۳	۳/۳۷	۴/۰۱	۵	اجماع پذیری	۸
			درجه آزادی	سطح معناداری	مجموع
			۷	/۰۰۰	۳۷۰

۶. نتیجه گیری

از نیمه قرن بیستم به بعد شهرهای جهان بخصوص در کشورهای جهان به صورت سریعی رشد کرده اند که رشد شهر با رشد امکانات و خدمات و توانایی مدیریتی در این شهرها هماهنگی نبوده و رشد شهرها چه رشد جمعیتی و چه رشد کالبدی سرعت بیشتری داشته است. این مقوله باعث مشکلات فراوانی برای مدیریت و اداره کننده گان شهرها به وجود آورده است. لذا از اواخر همین قرن یکی از مباحث نوین که در زمینه اداره و مدیریت خوب شهرها مطرح شده است، حکمروایی خوب یا مطلوب شهرها می باشد. این رویکرد تأکید دارد بر خلاف مدیریت قدیمی شهرها که دیدگاه از بالا به پایین داشته و دارای نگاه برنامه ریزی برای شهروندان داشتند، به دیدگاه برنامه ریزی از پایین و برنامه ریزی با شهروندان تأکید دارد. شهر تهران نیز همانند دیگر شهرهای جهان سوم نیازمند این رویکرد می باشد در همین راستا این پژوهش سعی داشته است تا ابتدا مهمترین مبانی مرتبط با این مقوله را بیان کند و سپس به بررسی شاخص های حکمروایی خوب شهری در محله نیاوران از محلات موجود در منطقه ۱ شهر تهران بپردازد. نتایج تحقیق نشان داده است که وضعیت شاخص ها در محله مذکور وضعیت تقریباً مناسبی دارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

۱. اسماعیلزاده، حسن. صرافی، مظفر. (۱۳۸۵). جایگاه حکمروایی خوب برنامه‌ریزی شهری طرح متروی تهران. فصلنامه مدرس علوم انسانی
۲. اطهاری، کمال (۱۳۸۶). حکمروایی شهری و مبانی نظری و ضرورت شکل‌گیری آن در ایران. جستارهای شهرسازی، شماره ۲۰ و ۱۹
۳. برک پور، ناصر (۱۳۸۶). حکمروایی خوب شهری و نظام اداره شهرها در ایران، "مجموعه مقالات کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، ۴۹۱-۵۱۷.
۴. بوجانی، محمدحسین، (۱۳۸۶) لزوم بازبینی محتوایی مدیریت کلانشهری، روزنامه اعتماد، شماره ۱
۵. تقوایی، علی اکبر و رسول تاجدار (۱۳۸۸). درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی (فصلنامه مدیریت شهری)، شماره ۲۳.
۶. خالدی، عبدالله (۱۳۹۳). تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری در برقراری عدالت فضایی (مورد: پیرانشهر)، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر علی علوی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی
۷. رضایی، محمد رضا و شمشیری، مسلم (۱۳۹۱). بررسی و ارزیابی جایگاه نظام حکمروایی خوب شهری در ساختار مدیریت شهری شیراز"، کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری
۸. رضوی، نیازمند، کاظم زاده، حسن، عثمان، علی، (۱۳۹۲) ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری (مطالعات موردی: مناطق ۲، ۸ و ۱۱ شهر مشهد)، پایان نامه کارشناسی جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد
۹. رفعیان، مجتبی؛ حسین پور، سیدعلی، (۱۳۹۰) حکمروایی خوب شهری از منظر نظریات شهرسازی، طحان: هله
۱۰. سرایی، محمدحسین؛ شاه‌کرمی، نعمت؛ انیژ، حجت و کمانداری، محسن (۱۳۹۳). ارزیابی و تحلیل مدیریت شهری با تأکید بر شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری (شهر خرم‌آباد)، نشریه مطالعات نواحی شهری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، سال اول، شماره ۱.
۱۱. موحد، علی؛ کمان رودی، موسی؛ ساسان پور، فرزانه و قاسمی، سجاد (۱۳۹۴). بررسی حکمروایی خوب شهری در محله های شهری (منطقه ۱۹ شهرداری تهران)، فصلنامه مطالعات برنامه ریزی شهری، سال دوم، شماره هفتم، صص ۱۴۷-۱۷۶.
۱۲. مؤذن، سهراب (۱۳۹۱). ارزیابی الگوی مدیریت محلات مبتنی بر شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری (محله اوین تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر ابولفضل مشکینی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.